

T

HET LECTORAAT BEWEGEN EN GEDRAGSBEÏNVLOEDING VAN DE HOGESCHOOL WINDESHEIM

Het lectoraat Bewegen en gedragsbeïnvloeding van de Hogeschool Windesheim is begin 2004 van start gegaan. De opdracht is grofweg: door onderzoek nieuwe kennis ontwikkelen, toepasbaar maken van die kennis voor het werkveld en de opleidingsprogramma's binnen Windesheim en bijdragen aan de professionalisering van opleidingsdocenten en studenten. Het lectoraat richt zich op bewegingsbeïnvloedingspraktijken binnen het onderwijs, de vrijetijdsbesteding, de gezondheidszorg en het welzijnswerk. Hieronder een blik op enkele van de gerealiseerde, lopende en nieuw te starten projecten.

Door: Harry Stegeman, Ruud Bosscher en Johan Steenbergen

In tegenstelling tot de andere drie lectoraten die zich in dit nummer presenteren, is het lectoraat Bewegen en gedragsbeïnvloeding van de Hogeschool Windesheim in Zwolle niet direct gekoppeld aan één opleiding, i.c. een ALO (in dit geval de Calo). Dit lectoraat is hogeschoolbreed gepositioneerd en daarmee verbonden aan alle opleidingen voor wie bewegen en gedragsbeïnvloeding interessant is. Het bestaat uit twee lectoren, een associate lector en een zgn. kenniskring. Die laatste bestaat uit negen opleidingsdocenten en een enkele externe deskundige; zij hebben elk een aanstelling bij het lectoraat van 0.2 fte en in de meeste gevallen een aanstellingsduur van twee jaar. In een eerdere bijdrage in dit blad is uitgebreid over de opdracht, de uitgangspunten en de 'missie' van het lectoraat geïnformeerd.¹ We beperken ons in deze bijdrage tot de onder de vlag van het lectoraat gerealiseerde en in uitvoering genomen onderzoeksprojecten. De onderzoeksresultaten worden zo veel mogelijk 'teruggeploegd' naar de opleidingsprogramma's van de hogeschool.

ONDERZOEKSPROJECTEN

De onderzoeksthema's werden gedurende de eerste twee jaren van het lectoraat (tot september 2006) in hoofdzaak gekozen op basis van de expertise en de interesse van de individuele leden van de kenniskring. Ze sloten wel allemaal aan bij in het werkveld en/of binnen de opleidingen levende vragen.

Het betrof onderzoek naar:

- 1 BSI(breedtesportimpuls)-projecten in de provincie Overijssel
- 2 de constructie van leertaken in het bewegingsonderwijs
- 3 de domeinafbakening tussen bewegingsagogie en psychomotorische therapie
- 4 circusactiviteiten voor risicokinderen
- 5 de ontwikkeling van psychomotorische diagnostiek in de kinderypsychiatrie
- 6 psychomotorische therapie bij mensen met chronische pijn.

Daarnaast is in die eerste periode bijgedragen aan een groot-schalig onderzoek naar de educatieve waarde van sport en is opdrachtonderzoek verricht naar de kwaliteit van het keuzexamenvak LO2.

Het lectoraat heeft na deze eerste twee jaren meer nadrukkelijk voor een verbindende thematiek gekozen: veel van het huidige onderzoek richt zich op 'bewegen en kwetsbare kin-

deren en jongeren'. Het betreft een voortzetting van de hierboven onder 2, 4, 5 en 6 aangeduide projecten en daarnaast onderzoek naar:

- 7 het succes van ClubExtra
- 8 de samenwerking binnen de driehoek Buurt-Onderwijs-Sport
- 9 gedragsproblemen in het bewegingsonderwijs
- 10 outdooractiviteiten en jeugdhulpverlening.

Voorts is onlangs in opdracht van de KVLO en het Alodo (het alo-directeurenoverleg) een arbeidsmarktonderzoek van start gegaan.

EEN SNELLE BLIK

We werpen hieronder een blik op een aantal van de genoemde projecten. Dat kan betrekkelijk kort, omdat er eerder (ook) in dit blad over het desbetreffende onderzoek is gepubliceerd (we verwijzen steeds naar deze publicaties), of omdat er in een van de komende nummers nader over zal worden bericht.

Breedtesportimpuls onder de loep

In het project 'Breedtesportimpuls onder de loep' is onder meer onderzoek gedaan naar de mate van interactiviteit waarmee de BSI-plannen (breedtesportimpuls) in de provincie Overijssel zijn opgesteld. De centrale onderzoeksvraag was: hoe kan interactieve beleidsvorming voor sport- en bewegingsstimuleringsprojecten op lokaal niveau het beste tot haar recht komen, rekening houdend met de voorwaarden voor en de kansen en bedreigingen van een interactieve werkwijze. Doel van het onderzoek was niet alleen de mate van interactiviteit te onderzoeken, maar vooral ook goede praktijken te ontwikkelen voor (sport)ambtenaren die op basis van interactieve beleidsontwikkeling plannen willen opstellen. De conclusies en concrete aanbevelingen die in het onderzoeksrapport zijn geformuleerd, zijn ook te gebruiken voor het opstellen van een sportnota, een BOS-impuls of een beleidsplan sport en bewegen. In de vorige jaargang van dit blad is uitvoe-

Uitdagende activiteit, maar wel met bescherming

FOTO: ANITA RIEMERSMA

rig over dit onderzoek geïnformeerd.² Voortvloeiend uit opgedane ervaringen is ook een 'Leidraad Sport- en bewegingsstimulering' ontwikkeld. Deze biedt handvatten aan professionals die zich binnen werkvelden als de zorg, het onderwijs en het sportbeleid bezighouden met sport- en bewegingsstimulering.

CONSTRUCTIE VAN LEERTAKEN IN HET BEWEGINGSONDERWIJS

Binnen het project 'Constructie van leertaken in het bewegingsonderwijs' is onderzoek gedaan naar de wijze waarop leerlingen in bewegingsonderwijssituaties hun leertaken oppakken. Veronderstelling is dat die constructie vooral wordt beïnvloed door (1) de informatie vanuit de lesgever, (2) de leer-gemeenschap, (3) de zelf waargenomen competentie en (4) de leergeschiedenis en bewegingsachtergrond van de leerling. Met name de laatste twee factoren zijn in dit project thema van onderzoek geweest. Over de bevindingen is meerdere malen in de *Lichamelijke Opvoeding* gepubliceerd.³ Het project wordt momenteel voortgezet in de vorm van een promotieonderzoek.

Kwaliteit en groei van LO2

Het lectoraat heeft in opdracht van de KVLO een inventariserend onderzoek gedaan naar de kwaliteit van het keuzevak LO2 op scholen voor havo en vwo. Het onderzoek moest de vakvereniging inzicht geven in de oorzaken van de (destijds) relatieve stagnering van het aantal scholen dat LO2 (nu BSM) in haar tweede faseprogramma had opgenomen. Het moest daarnaast een beeld geven van de samenstelling en de kwaliteit van de LO2-programma's. Over de resultaten van dit onderzoek is in 2006 in dit blad verslag gedaan.⁴

Opvoeding door sport

In het kader van het Europees Jaar van Opvoeding door Sport zijn in opdracht van de ministeries van VWS en OCW en onder aansturing van het Mulier Instituut in heel Europa *good practices* van opvoeding door sport verzameld. Deze zijn verwerkt in een Engelstalig handboek dat beleidsmakers en trainers, coaches en opleiders zou kunnen inspireren om de educatieve waarden van de sport meer en beter te benutten. Het eerste deel van het handboek betreft de verslagging van een mede door het lectoraat uitgevoerde literatuurstudie naar de effecten van sport vanuit opvoedkundig perspectief. Destijds is hierover in de *Lichamelijke Opvoeding* gepubliceerd.⁵

Social Circus

Binnen het project 'Social Circus' is onderzoek gedaan naar de inzetbaarheid van circusactiviteiten bij kwetsbare kinderen. Bij *social circus* staat niet het artiest-zijn voorop, maar de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen in moeilijke situaties. De activiteiten worden aangeboden met het oog op het verbeteren van het zelfbeeld en het zelfvertrouwen, en met het oog op het verbeteren van de samenwerking met en de verantwoordelijkheid voor anderen. Er is literatuuronderzoek gedaan en een methodiek ontwikkeld, geïmplementeerd en op effect onderzocht. Vorig jaar is over dit project in dit blad gepubliceerd.⁶

Het succes van ClubExtra

In zo'n 70 gemeenten worden zogenoemde ClubExtra's aangeboden. Het gaat hier om sportclubs voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar, die als gevolg van bewegingsachterstand geen aansluiting vinden bij reguliere sportverenigingen. In het project 'Het succes van ClubExtra' wordt onderzoek gedaan naar factoren binnen de aanpak en het aanbod van ClubExtra die succesvolle deelname van zwakke bewegers bevorderen. Op basis van deze factoren wordt een instrument ontwikkeld waarmee reguliere sportverenigingen kunnen worden gescreeend op de mogelijkheden om het doorstromen van ClubExtra-kinderen te bevorderen. Ook aan dit project is vorig jaar in *Lichamelijke Opvoeding* aandacht geschonken.⁷

Samenwerking binnen Buurt Onderwijs Sport

In 2002 heeft de rijksoverheid de BOS-impuls geïntroduceerd: gemeenten worden uitgedaagd om binnen de driehoek Buurt-Onderwijs-Sport samenwerkingsprojecten te ontwikkelen en uit te voeren, die gericht zijn op het aanpakken en wegwerken van achterstanden bij jongeren. Het project richt zich op het verkrijgen van inzicht in de intersectorale (duurzame) samenwerking van de BOS-partners op meerdere niveaus (beleid, coördinatie en uitvoering). Met het oog hierop worden verantwoordelijke beleidsmedewerkers in een groot aantal gemeenten geïnterviewd. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt voor het opstellen van een leidraad voor BOS-coördinatoren.

Het project wordt binnenkort afgerond. In een van de komende nummers wordt ook in dit blad verslag gedaan.

Gedragsproblemen in bewegingsonderwijssituaties

Regelmatig rapporteren scholen over gedragsproblemen van kinderen en jongeren. Voor lessituaties waarin leerlingen niet goed meedoen, is er behoefte aan didactische instrumenten die helpen deze leerlingen een plek te geven. In het project wordt gezocht naar werkwijzen om overlast van probleemleerlingen in de les bewegingsonderwijs te verminderen. Mogelijk kan de beschrijving van dit zoekproces leiden tot interventies die ook in andere situaties succesvol zijn. Eind oktober (LO 12, topic 'Omgaan met gedragsproblemen') zal over dit project worden bericht.

Outdooractiviteiten en jeugdhulpverlening

In het buitenland wordt in de hulpverlening betrekkelijk veel gewerkt met ervarend leren met buitensportactiviteiten. In ons land zijn we daar minder mee vertrouwd. In het project 'Outdooractiviteiten en jeugdhulpverlening' wordt een handleiding ('methodiek') ontwikkeld voor vaardigheidstrainingen met outdooractiviteiten voor jongeren met gedragsproblemen of sociaal-emotionele problematiek. De ontwikkelde methodiek wordt op bruikbaarheid in de praktijk en op het behalen van de beoogde effecten getoetst.

Psychomotorische therapie

Binnen het lectoraat wordt in een aantal projecten aandacht besteed aan de psychomotorische therapie die in hulpverle-

ningsinstellingen, zoals psychiatrische klinieken en revalidatieinstellingen, wordt aangeboden. In de afgelopen periode is in projecten de afbakening tussen therapieactiviteiten en bewegingsagogische activiteiten belicht, de ontwikkeling van een instrument voor psychomotorische diagnostiek in de kinderpsychiatrie voltooid en een behandelingsprogramma ontwikkeld voor mensen met chronische pijn. Dat laatste project wordt voortgezet als promotieonderzoek.

NIEUWE PROJECTEN

Het lectoraat gaat zijn vijfde levensjaar in. Een aantal van de lopende projecten wordt voortgezet. Een belangrijk aandachtspunt gedurende komende periode is de verdere uitbouw van de didactiek van het bewegingsonderwijs. Er staan voorts projecten op stapel die zich zullen richten op thema's als sport- en bewegingsstimulering, diversiteit (multiculturaliteit) binnen bewegingssituaties, sociale en fysieke omstandigheden die bewegen bevorderen en de samenwerking tussen onderwijs en sport op lokaal niveau (met speciale aandacht voor de combinatiefunctionaris). Bovendien wordt een start gemaakt met de ontwikkeling van een handboek psychomotorische therapie en van beweegprogramma's voor mensen met burn-outklachten.

Alle projecten worden in nauwe samenspraak met de Calo en vooral het regionale werkveld ontwikkeld en uitgevoerd. We blijven u op de hoogte houden.

Noten

1. Stegeman, H. (2005). Bewegen en gedragsbeïnvloeding in onderwijs en vrije tijd. *Lichamelijke Opvoeding*, 93, 7, 6-9.
2. Steenbergen, J. & Stegeman, H. (2007). Lokaal sportbeleid en interactieve beleidsontwikkeling. *Lichamelijke Opvoeding*, 94, 7, 38-41 en 9, 40-43.
3. Driel, G. van & Koekoek, J. (2005). Het construeren van leertaken in het bewegingsonderwijs. *Lichamelijke Opvoeding*, 93, 7, 30-34; Driel, G. van, Koekoek, J.H. & Stegeman, H. (2006). Het construeren van leertaken in het bewegingsonderwijs (2). *Lichamelijke Opvoeding*, 94, 14, 33-35.
4. Brinke, G. ten (2006). LO2 is kansrijk. Een onderzoek naar kwaliteit en groei van het keuze-examenvak lichamelijke opvoeding. *Lichamelijke Opvoeding*, 94, 6, 44-46 en 7, 34-37.
5. Janssens, J. & Stegeman, H. (2005). Opvoeding door sport: handboek geeft overzicht van good practices in Europa. *Lichamelijke Opvoeding*, 93, 4, 6-8
6. Hammink, M. & Bosscher, R.J. (2007). Social Circus. *Lichamelijke Opvoeding*, 94, 5, 9-12 en 28-30.
7. Doodewaard, C. van (2007). Het succes van ClubExtra. *Lichamelijke Opvoeding*, 95, 14, 34-37.

Harry Stegeman en Ruud Bosscher zijn lector *Bewegen en gedragsbeïnvloeding* aan de Hogeschool Windesheim te Zwolle, Johan Steenbergen is associate lector.

Correspondentie: h.stegeman@windesheim.nl